

УДК 811.111'253'373'42:82-1=161.2ФранкоІ.

**РЕКОНСТРУКЦІЯ КОНЦЕПТУ “НЕПОКОРА” ІЗ ПРОЛОГУ
ДО ПОЕМИ ІВАНА ФРАНКА “МОЙСЕЙ”
В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ**

Ольга Грабовецька

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000
olhahrabovetska@gmail.com*

Зроблено спробу визначити шляхи реконструкції в перекладі концепту *НЕПОКОРА* із Франкового *Прологу* до поеми “Мойсей”. Матеріалом дослідження слугував оригінальний текст Прологу і вісім його англомовних перекладів. Розглянуто об’єктивацію концепту *НЕПОКОРА* на синтаксичному і лексичному рівнях. Окреслено понятійне поле концепту, визначено його приядерну зону, проаналізовано когнітивні асоціації, пов’язані з лексемами *пісня, спів, віра*, що належать до ключових вербалізантів концепту *НЕПОКОРА*. Проаналізовано перекладацькі підходи до об’єктивації структурних частин концепту у перекладах. У статті застосовано когнітивний підхід, який визначає культурні чинники як домінантні для перекладу. З’ясовано, що точне калькування образів чи описовість не сприяють адекватній реконструкції концепту в перекладі. Дослідження виконане у площині дескриптивного перекладознавства. Результати таких студій – необхідний матеріал як для загальної, так і для прикладної теорії перекладу.

Ключові слова: концепт, об’єктивація, вербалізант, реконструкція, переклад, адекватність, цільова культура.

Вступ. У передмові до своєї вершинної поеми “Мойсей” І. Франко зазначав, що “крім історичного й психологічного інтересу, його поема має й символічне значення, а як твір українця, не позбавлена також і національного забарвлення, неминучого завжди, коли міжнародний сюжет проходить крізь призму індивідуального темпераменту і збагачується при цьому живими враженнями та картинами його особистої уяви” [27, с. 45].

Недаремно Ю. Шевельов називає поему другим “Заповітом”, написаним гарячим серцем і проникливим розумом [23, с. 242]. Сьогодні, у часи розбрату і єднання, бездіяльності і жертвовної праці, морального каліцтва і величі духу, зневіри і надії поема звучить надзвичайно актуально. Як зазначив Д. Павличко, на всі наші сучасні суспільно-політичні недуги знаходимо рятівні поради у Франка, – так наче він пройшов з нами до самого порога ХХІ ст., як подібний до нього біблійний пророк під стіни Єрихону [13, с. 27].

Концептосфера Івана Франка – це унікальний симбіоз універсального, національного та індивідуального. Для нього характерні загальнозрозумілі концепти, як-от: *ВІРА, ЖИТТЯ, СВІТЛО, ДУХ, НЕПОКОРА, БУНТ, СВОБОДА, БОРОТЬБА, МУЖ, ЖІНКА, ЛЮБОВ, ЩАСТЯ, СМЕРТЬ, ЖУРБА* та ін. Франкова індивідуальна інтерпретація цих концептів дає ключі

до розуміння системи цінностей, у вимірах якої він мислив і творив. Саме, універсальність певних концептів дозволяє, з одного боку, знаходити точки дотику в їхньому трактуванні різними культурами, а з іншого – допускає ширше розкодування, а відтак, імовірно відмінну смислову надбудову в конкретних випадках.

“Кожна інтерпретація літературного твору впливає – а часом вибухає – із зустрічі письменника і читача. У кожній є щось принесене читачем” [23, с. 225]. Ці слова Ю. Шевельова повною мірою стосуються передусім перекладача і пояснюють феномен перекладної множинності як індивідуалізований процес відтворення, у якому кожен перекладач опирається на свою візію та інтерпретацію.

Ідея непокори є наскрізною для творчості Івана Франка. Наприклад: “*Лиш боротись – значить жить... Vivere temento!*” [26 (т.1), с. 36]; “*Вічний революціонер // Дух, наука, думка, воля// Не уступить нітьмі поля, // Не дасть спутатись тепер*” [26 (т.1), с. 24]; “*Нехай прокляті ми і світом позабуті!// Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі, // І щастя всіх прийде по наших аж кістках*” [26 (т.1), с. 68]; “*Непоборимий син землі // Що хоч повалений, оп'ят міцний і славний // Вставав у боротьбі*” [26 (т.1), с. 61]; “*Я з тої раси, що карка не гне, // глядить життю і смерті в очі сміло...*” [26 (т.5), с. 78]; “*Ненавіджу тебе за теє, що ти цар! // І ось блищить мій кріс – ціль добра, вистріл невен, // І вбійчеє ядро під хмари понесе він*” [26 (т.1), с. 63]; “*Не мовчи, коли, гордо пишаючись, // Велегласно брехня гомонить, // Коли, горем чужим утішаючись, // Зависть, наче оса та, бринить, // І сичить клевета, мов гадюка в корчи, –// Не мовчи! <...> Хоч би ўшам глухим, до німої гори, – Говори!*” [26 (т.3), с. 393].

Полемізуючи з Т. Гундоровою щодо заголовку її монографії “Франко – не Каменярь”, Б. Тихолоз беззаперечно (і не безпідставно) стверджує, що Франко – не тільки Каменярь, але тією ж мірою він – і розкутий Наймит (“Наймит”), і одержимий мисливець на Беркута (“Беркут”), і Мойсей (“Мойсей”) [21, с. 103]. Отож *НЕПОКОРА* для І. Франка – громадянсько-політична позиція, а відтак і домінанта, що визначає його сприйняття світу, відображене у творах.

Особливо виразно концепт *НЕПОКОРА* вербалізується у *Пролозі* до “Мойсея”. Адекватність англомовних перекладів “Мойсея” і, зокрема, *Прологу* – тема невичерпна і, по суті, маловивчена. На відміну від безміру досліджень, присвячених розкодуванню філософії поеми, інтерпретації її образів та ідей, генези та місця в національній літературній полісистемі, питання відтворення цих ідей іноземними мовами, англійською мовою зокрема, не так часто ставало об’єктом перекладознавчих студій. Попри глибокі перекладознавчі розвідки Р. Зорівчак [6], О. Дзери¹ [5] та Г. Косів [8], перекладне франкознавство ще чекає на всеохопний конструктивний аналіз англомовних перекладів Генія і проводиря Українського Духу.

Англомовний читач отримав дев’ять варіантів Франкового *Прологу*: Володимира Семенини (1938), Віри Річ (1956, 1973, 2006, 2016), Константина Андрусишина і Вотсона Кірконнела (1963), Орисі Прокопів (1975), Марії Скрипник (1983), Адама Гнідя (1987), Майкла Найдана (2000), Богдана Мельника (2002) та Романа Карпішки (2006, 2016). Невичерпність змісту Франкового *Прологу* дає перекладачам, по суті, необмежені можливості для прояву своєї творчої індивідуальності. З іншого боку, порівняння різних перекладів

¹ Дзера О. В. у своїй докторській монографії “Біблійна інтертекстуальність і переклад: англо-український контекст” докладно розглядає Пролог до поеми “Мойсей” як біблійний інтертекст, зосереджуючись на множинності перекладацьких підходів.

(як синхронних, так і діахронних) одного твору дає змогу глибше зрозуміти оригінал, бо ж демонструє його інтерпретаційний потенціал. Це, очевидно, і зумовлює мету нашого дослідження – визначити рівень адекватності інтерпретації, і, відповідно, реконструкції Франкової індивідуальної картини світу через аналіз концепту *НЕПОКОРА*. Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: 1) окреслити понятійне поле концепту *НЕПОКОРА* у Франковому *Пролозі*; 2) визначити приядерну зону концепту, тобто його найяскравіші контекстуальні вербалізанти; 3) простежити когнітивні асоціації, пов’язані із ключовими вербалізантами концепту; 4) зіставити варіанти об’єктивації структурних частин концепту у перекладах; 5) визначити чи/наскільки адекватно реконструюється концепт *НЕПОКОРА* у перекладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключовою характеристикою перекладознавства як науки є його інтердисциплінарність. Перекладознавчий аналіз (як підготовчий доперекладацький етап і як метод критичного розгляду перекладу) передбачає залучення напрацювань не лише філології, а й філософії, психології, соціології, культурології, етнографії і, безперечно, когнітивістики. Магістральним у сучасному перекладознавстві стало розуміння перекладу як акту міжкультурної комунікації.

Концепт – багатовимірна ментальна одиниця, що відображає досвід, знання, уявлення людини/соціуму про світ і має етнокультурну специфіку. Кожна мова як особлива моделююча система своєрідно фіксує це відображення світу. Тому завдання перекладу як засобу міжкультурної комунікації – відкрити для розуміння цільового читача оригінальну мовну картину світу чи навіть певним чином інтегрувати її в цільову картину світу при цьому збагативши її.

Програмними для розуміння концепту, його структури є праці Л. Белехової [1], А. Вежицької [2], В. Маслової [11], Ю. Степанова [20], М. Положина [14], А. Приходька [16], В. Карасіка [7], Г. Слишкіна [8], З. Попової та І. Стерніна [15], Н. Слухай [19]. Вагома праця О. Воробйової дає глобальне розуміння розвитку коцептології в Україні загалом і підходів до вивчення концепту зокрема [3]. У працях В. Ніконової подано тлумачення художнього концепту та пропонується алгоритм його реконструкції [12]. Релевантною для нашого дослідження є дослідження Н. Голубенко, у якому зроблено спробу інтегрування концептуального аналізу в перекладознавство [4].

Методологія дослідження. Дослідження виконане в рамках описової теорії перекладу з використанням перекладознавчого аналізу для зіставлення оригінального і цільових текстів. За допомогою концептуального аналізу визначаємо складові Франкового концепту *НЕПОКОРА*. Мовну об’єктивацію складових концепту вивчаємо, застосовуючи семантичний аналіз, метод словникових дефініцій і контекстуальний аналіз. Такий міждисциплінарний підхід дає ширші можливості для дослідження, адже, як зазначає О. Кубрякова, семантичний аналіз приводить до розуміння слова, а когнітивний – до розуміння світу [10].

О. Селіванова, всебічно аналізуючи праці, присвячені концептуальному аналізу, доходить висновку, що більшість дослідників обстоюють польову модель концепту, яка містить ядро та периферію. Ядерну зону часто ототожнюють зі значенням відповідної ключової лексики, з поняттям, яке також постає у вигляді семного набору ключового слова, з образом предмета чи явища. Говорячи про периферію концепту, дослідниця стверджує, що вона може бути репрезентована дистрибуцією ключового слова, асоціативними зв’язками з іншими концептами, поглибленою інформацією, суб’єктивними досвідними знаннями, конотативними елементами тощо [17, с. 317].

Поділяючи думку про польову структуру концепту, розглядаємо його в нашій статті спираючись на методологічні праці В. Карасіка і Г. Слишкіна. Зокрема, В. Карасік у структурі концепту розрізняє три аспекти: фактуальний (понятійний) – позначення концепту у мові; образний – сприйняття через органи чуття особливостей предметів чи подій, що існують у пам'яті чи уяві; ціннісний аспект, який визначається актуальністю концепту для людини і суспільства [7, с. 76]. Ім'я концепту, його ядро визначається одиницею мови чи мовлення [8, с. 76].

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. Якщо спробувати простежити, як Франко ословеснює своє розуміння *НЕПОКОРИ*, то навіть побіжного аналізу хоча б уже цитованих у нашій розвідці творів вистачить, аби зрозуміти, що він подає цей концепт через композиційну опозицію: закутий, зневажений наймит підіймається з колін і гордо розправляє плечі. Він більше не раб, не затурканий гречкосій. Він – воїн. Тому розглядати концепт *НЕПОКОРА* потрібно в його розвитку: від приниження – через наростаючий гнів – до бунту. Архітектоніка Франкового Прологу яскраво демонструє нам цей рух.

Починаючи з 3-ої терцини і аж до 13-ої, Франко не просто закликає, а хльостко, наче ударами батога, підводить з колін, дошкульними запитаннями опритомнює, змушує згадати, хто ми є. Цей ефект дають анафоричні повтори (чотири рази *невже?*, тричі *задармо?*, тричі *якби!// о, якби!*), що розпочинають запитальні, а потім окличні речення. Синтаксичну канву зберегли усі перекладачі, а от анафору, що власне і творить образ, знаходимо тільки у В. Семенини (чіткі повтори синтаксичної структури загального запитання). Частково зуміли її відтворити також і В. Річ, М. Скрипник, Б. Мельник, Р. Карпішка, М. Найдан. Проте переривчастість (у цих перекладах маємо повтори не в кожній терцині, а через 1–2 або лиш у 10, 11, 12 терцинах) нівелює враження, яке читач/слухач отримує, сприймаючи оригінал. Окремо зазначимо, що переклад М. Найдана через його тяжіння до денотативності, відсутність ритму та заперечення римованої форми (критерії, які визначають мейнстрім американської традиції поетичного перекладу) часто програє римованим перекладам, особливо тоді, коли концепт реалізується не лише на рівні семантики, а ще й за допомогою ритму і рими.

Ядерна зона концепту *НЕПОКОРА* у *Пролозі* вербалізується не відповідною лексемою, а окреслюється радше її семним набором (“небажання чи відмова підкорятись кому-небудь” [18 (т. 5), с. 360]), що в певний спосіб об'єктивується в окремих мікроконтекстах. Вербалізантами тут є лексеми *презирство*, (*некучий*) *сором*, (*облудлива*) *покірність*, *вірність*, *сила*, (*рідний*) *край*, *бій*, *свобода*, (*вольний*) *народ*, *слово*, *пісня*, *хазяїн*, (*своя*) *хата*, *віра*, *надія*, *любов*, *майбутнє* (*будуцина*), які становлять понятійне поле концепту *НЕПОКОРА*. Одразу зазначимо, що кожен із зазначених вербалізантів може і сам бути ядром відповідного концепту.

Пісня і спів – ключові компоненти приядерної зони концепту *НЕПОКОРА*. В упокорених не пісня, а стогін. Згадати хоча б рядки із псалма 136: “Над річками Вавилонськими, там ми сиділи та й плакали, коли згадували про Сіона!// На вербах у ньому повісили ми свої арфи, // співу бо пісні від нас там жаждали були поневолювачі наші, а веселоців наші мучителі: Заспівайте но нам із Сіонських пісень!” [25] і далі вже відлунує у Франка: “На ріці вавилонській – і я там сидів.// На розбитий орган у розпуці глядів. // І ругався мені вавилонців собор:// “Заспівай нам що-будь! Про Сіон! Про Табор!” // “Про Сіон? Про Табор? Їм вже честі нема.// На Таборі – пустель! На Сіоні – тюрма! // Лиш одну хіба пісню я вмію стару: // Я рабом уродивсь та рабом і умру” [26 (т. 3), с. 157]. У “Наймиті” пісня – це вже супротив: “Сумує німо він, з тужливим співом оре // Те поле, оре не собі, // А спів той –

наче брат, що гонить з серця горе, // Змагатись не дає журбі. // А спів той – то роса, що в спеці підкріпляє // Нанівзів'ялий цвіт; // А спів той – грім страшний, що ще лиш глухо грає, // Ще здалека гримить” [26 (т. 1), с. 61]. Ми, українці, не живемо без пісні. Ми з нею радіємо, з нею тужимо, зустрічаємо нове життя і проводжаємо у вічність... “Плине кача по Тисині // Ой плине кача по Тисині” – розриває серце від болю, наповнює душу гнівом: не скоримось, не відступимо, стоятимемо до кінця за себе і за тих, хто вже поплив у вічність.

На винятковій ролі пісні, зокрема і народної, як способі самоусвідомлення і самовираження наголошував Франко-дослідник у своїх розвідках “Жіноча неволя в руських піснях народних” (1882), “Як виникають народні пісні” (1887), “Про музичну форму староруських пісень і віршів” (1900), “Спроба систематики українських пісень 18 віку” (1908), “Студії над українськими народними піснями” (1913). Франко-поет вважав пісню зброєю в боротьбі нескорених за свободу. Саме тому архіважливо відтворити усі Франкові мікроконтексти, бо саме вони передають Франкове й наше розуміння ПІСНІ, а через неї його і нашу НЕПОКОРУ і не тільки агресорові, а й власним лінощам, невігластву, хамству, усьому, що робить із нас рабів: “Задармо в пісні твоїй летється туга, // І сміх дзвінкий, і жалоці кохання, // Надій і втіхи світляная смуга?” [26 (т. 5), с. 212]

Франкова пісня виявилась непростим завданням для перекладачів. По-іншому відчують нашу пісню В. Семенина і Б. Мельник: зникає плинність. У В. Семенина пісня дзвонить сміхом, а скорбота посилюється передчуттям біди і доданою ідеєю забуття: “*And are your songs which ring with laughter, sorrow, // To be forgotten with their loves' misgivings // And hopes and rays of a happy gay tomorrow?*” [28, с. 29] Мельник Б. децю збіднює образну палітру оригіналу: зникає звук, бо у перекладі сміх не дзвенить (епітетна конструкція *дзвінкий сміх* підмінена лексемою *mirth* “веселощі”), а пісня не летиться – у ній лиш жага радості і втіхи, пов’язаної з коханням, хоч сама пісня жалобна: “*In vain is yearning in your mournful song, // And mirth, and love with all its painful cries, // Fond hopes, and joys that go with love along?*” [34, с. 7].

Працюючи у своєму необуквалістичному стилі, М. Найдан відтворює лиш поверхневий рівень образів, залишаючи поза увагою асоціативні смислові обертони. У його версії пісня не тужлива, а скорботна: “*Is it for naught that sorrow pours out in your song // And ringing laughter and the heartaches of love, // The bright streak of hopes and consolation?*” [33, с. 79]. Подібне трактування простежується і в М. Скрипник. Пісенні жалоці кохання перетворюються на горе і скорботу, а сміх, як і у В. Семенина, різкий, як дзвін: “*Does for nothing flow the sorrow in your songs, // The ringing laughter, all the woes of loving. // The hope and cheer, the radiance that belongs?*” [31, с. 41]. Хоча у 12-й терцині пісня вже пристрасна і надихаюча, як і в оригіналі: “*Oh to compose a song, ardent and inspired. // Moving millions to follow in its wake, // On wings to the salvation long desired!*” [31, с. 41].

Тяжіючи до буквалізму, Р. Карпішка у своєму перекладі ще й невдало відхиляється від оригіналу, підмінивши пісенну тугу пристрасним бажанням: “*Does to no purpose longing flow in your song // And chiming laughter, and laments of loving, // Where hopes and joys like beacon shine to right wrong?*” [32, с. 11] Перекладач поглибив трансформацію оригінальної ідеї, порівнявши *надію і втіху* з маяком, ще й наділивши їх обов’язком виправляти неправильне. Від української пісні майже нічого не залишилось.

Своєрідне потрактування пісні читаємо в К. Андрусина та В. Кірконнела. Франкова гармонія контрасту (туга – сміх, жалоці кохання надія і втіха) в перекладі доведена до крайності (напади пристрасні – вишукана втіха): “*Is it in vain thy song alike can fit // Regret*

and laughter and the **pangs of passion**, // *Bright tracts of hope, and joy most exquisite?*" [29, с. 224]. У Франка українська пісня може бути "палкою", "вітхненною", вона може "поривати з собою", "окрилювати", "вести", вона розкаже про найсокровенніше, але без зайвого надриву і надмірної демонстрації почуттів. Не такою побачить її англomовний читач коли познайомиться з перекладом К. Андрусишина та В. Кіркonnела.

Надмірне акцентування на смутку, зневірі, стражданнях через кохання простежується і в перекладі А. Гнідзя: "*Is it in vain your songs so flow with sadness // And ringing laughter and the pains of loving – // A radiant riband of your hopes and gladness?*" [30, с. 37].

На відміну від В. Семенини, М. Скрипник, А. Гнідзя, у В. Річ пісня не *дзвонить* (*ring*), а мелодійно *дзвентить* (*chime*) сміхом. Відмовившись від буквализму, тонко вслухаючись у смисл, перекладачка влучно передає всі оригінальні відтінки: сердечний біль, пристрасть, але не жагучу, лише кілька нот у мелодії, надію і вітху, що поєднавшись, освітлюють життя: "*In vain your music flows with notes of longing // With chiming laughter and with love's heart-aching. // And hopes and joys all blended // bright and songful?*" [27, с. 68]. Незважаючи на те, що зник вербалізант *пісня*, адекватність відтворення відчуттів така висока, що навіть без експліцитного вираження зрозуміло, що йдеться про ПІСНЮ. Зокрема, в 3-му рядку терцини є легкий натяк – корінь *song*-. Далі у перекладі лексема *song* (*пісня*) уже функціонує повноцінно, реконструюючи ідею НЕПОКОРИ через заклик піднятися з колін: "*O for a song, ardent with inspiration, // A song to rouse the millions, wing their tattered // Hopes, lead them on the path towards salvation!*" [27, с. 68].

Окремо наголосимо на біблемі¹ *спасіння*, що разом із лексемою *пісня* об'єктивує концепт НЕПОКОРА у Франковому *Пролозі*. Потужна біблійна інтертекстуальність твору доповнюється асоціаціями, навіяними контекстом. Із тексту усєї поеми, і *Прологу* зокрема, очевидно, що для Франка *путь спасенна* – це не лише любов до Бога і до ближнього, а передусім – опір духовному і фізичному поневоленню – непокора – свобода: "*О, якби пісню вдать палку, вітхенну, // Що міліони порива з собою, // Окрилює, веде на путь спасенну!*" [26 (т. 5), с. 214]. Перекладачі по-різному підійшли до відтворення цього поліфонічного образу. Зокрема, М. Скрипник, М. Найдан, В. Річ, Р. Карпішка застосували відповідник *salvation*, що в англomовному культурному просторі є алюзією до Біблії і водночас під впливом контексту сприяє виникненню асоціацій, суголосних з оригінальними [24 (т. 2), с. 2676]: "*Oh to compose a song, ardent and inspired. // Moving millions to follow in its wake, // On wings to the salvation long desired!*" [31, с. 41]. "*O, if only I could make a fiery, inspired song // That millions carry off with themselves, // That gives wings and leads to the path of salvation!*" [33, с. 79]. "*O for a song, ardent with inspiration, // A song to rouse the millions, wing their tattered // Hopes, lead them on the path towards salvation!*" [27, с. 68]. "*Oh, if one could song's fiery inspiration // Apply, that rallies millions in its passion – // Gives wings, as leads to pathway of salvation!*" [32, с. 13].

Проте трапляються випадки, коли перекладачам не вдається реконструювати ідею НЕПОКОРИ, закодовану в образі *пісні*, що "*окрилює, веде на путь спасенну*". Наприклад, В. Семенина нівелює біблійний інтертекст і натомість пропонує образ *самовираження* – *self-expression*, що лише віддалено (завдяки лексемі *action*) може асоціюватися з ідеєю НЕПОКОРИ: "*Or just a song with fire and living passion // Which would grip millions and lend them wings // For action leading them to self-expression!*" [28, с. 29]. А. Гнідзь, К. Андрусишин

¹ Термін Дзери О. В.

та В. Кірконнел зовсім змінили ключову Франкову ідею, закодовану у біблійній алюзії *путь спасенна*. У К. Андрусішина та В. Кірконнела це – *супільне благо*: “*Oh, that my song could make the millions feel // Fate’s inspiration, give them wings of might, // And lead them to our glorious commonweal!*” [24, с. 224]. Гнідь А. звужує інтерпретацію до суто біблійного *atonement* – *снокута, розплата*: “*If one could find a song – inspiring, fiery, potent –// To rally with the multitudes of people, // To give them wings, to lead toward atonement*” [30, с. 37]. Б. Мельник взагалі спрощує образ. У нього пісня вже не окрилює (зникає яскрава метафора, що окрім алюзії до Біблії має ще й потужний асоціативний потенціал, адже лексема *крила* дуже часто виступає вербалізатом універсального концепту *СВОБОДА*). Глибоко символічна *путь спасенна* перетворюється на всього лиш *правильний напрямок*: “*If one could but create a song till now unheard, // A stirring song that would arouse a multitude, // And lead it in the right direction, undeterred*” [30, с. 7]. Як бачимо ідея непокори відходить на маргінес або й не прочитується взагалі.

Ще одним потужним вербалізатом концепту *НЕПОКОРА* у Франковому *Пролозі* є лексема *снів*. І, власне, не просто *снів*, а, попри все, повний віри і вільний: “*Прийми ж сей снів, хоч тугою повитий, // Та повний віри; хоч гіркий, та вільний; // Твоїй будучині задаток, слізьми злитий, // Твоєму генію мій скромний дар весільний*” [26 (т. 5), с. 214]. Як елемент приядерної зони вербалізат *снів* тісно пов’язаний із лексемою *пісня* і виступає її контекстуальним синонімом. Проте ця лексема несе ще й елемент самоідентифікації автора як співця *НЕПОКОРИ* і *ВОЛІ*, бо ж в українській культурі часто *снів* потрафляють як творчість поета, який символічно виступає в образі співця [18 (т. 9), с. 513]. У мікроконтексті ця ідея експліцитно декларується ще й присвійним займенником *мій*. Адекватно реконструювати в перекладі фінальний акорд прологу надзвичайно важливо, адже тут концепт *НЕПОКОРА* є не лише елементом авторської картини світу, а ще і його життєвим кредо.

Усі перекладачі, за винятком В. Річ, обирають лексему *song*, що не вповні відповідає авторському задуму. У перекладах пісня-заклик до супротиву, що є одним із ключових репрезентантів концепту *НЕПОКОРА*, у фіналі начебто звужується до пісні автора, тоді ж як у Франка його спів вливається у многоголосу пісню, що “заклика до бою”. До того ж певні контекстуальні зміни, які простежуються у перекладах, імовірно перешкоджають англomовному читачеві адекватно реконструювати ідею, закодовану в оригіналі. Приміром, В. Семенина чомусь нехтує багатозначним епітетом *гіркий (снів)* і вводить у свій текст означення *not pleasant – неприємний*. При цьому перекладач ще й порушує структуру оригінальної антитези (від негативу – до позитиву), яка в тексті очевидно об’єктивує концепт *НЕПОКОРА*: “*Therefore accept this song, which, although cheerless, // Is full of faith – and frank although not pleasant; // A debt to your great future, though not tearless. // To your great genius this is my humble present*” [29, с. 29]. Нівелює авторський задум і недоречна літота *not tearless*.

У М. Найдана антитеза (в її оригінальному задумі) зникає зовсім: “*Accept this song, through wrapped in sorrow, // And filled with faith, though bitter and free; // The debt for your future is bathed in tears, // My modest wedding gift to your spirit*” [33, с. 79].

Зокрема, Б. Мельник з притаманною йому тенденцією до описовості змінює оригінальний порядок викладу авторського тексту, а, відтак, очевидно зміниться і читацьке сприйняття: “*Accept this sad, but reassuring lyrical salute, // My bathed in tears donation, humble and minute, // To your bright future; though this song is sad, it’s free, // A modest wedding gift to your great genius from me*” [34, с. 7]. Перекладач послабив ефект антитези, роз’єднавши

її. Крім того, глибоко асоціативний образ *cniv* замінено невідповідною до настрою поеми епітетною конструкцією *lyrical salute*.

Інтерпретація А. Гнідзя теж може дезорієнтувати читача: “*Accept this song, although its tone is dreary, // Yet full of hope; it’s bitter but veracious; // Toward your future – a downpayment teary; // My modest festive present to your genius*” [30, с. 38]. Найперше викликає подив прикметник *dreary*, що в англомовній культурі має потужний негативний заряд: похмурий, нудний, нецікавий [24 (т. 1), с. 747]. Згадаймо перші рядки із “Крука” Едгара Аллана По: “*Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary, // Over many a quaint and curious volume of forgotten lore –*”. До того ж банківський термін *downpayment* (буквальна інтерпретація українського *задаток*) навіть під впливом контексту не породжує жодних суголосних оригіналу асоціацій.

К. Андрушишин та В. Кірконнел також не відчитали всіх відтінків українського поліфонічного *гіркий cniv*. У їхній інтерпретації з’являється епітет *harsh* “неприємний для слуху, різкий” [24 (т. 1), с. 1194] “*Accept this song I sing, most sad perchance, // Yet hopeful; although harsh, a winning story; // It is my tearful pledge to thy advance, // My humble nuptial gift to future glory*” [29, с. 225].

Тяжіння до буквализму, яке часто зводило Р. Карпішку на манівці, у цьому випадку допомогло перекладачеві уникнути відчутних втрат: “*Accept this song, though intertwined with sorrows, // Yet filled with faith; though bitter, nonetheless free; // A tear-washed token pledged for future, your tomorrows, // Devote my modest wedding gift to genius in thee*” [32, с. 13]. Адекватно відтворює оригінал і М. Скрипник: “*Accept this song, though it be wrapped in grief. // It’s full of faith, and though bitter, it is free; // A promise to your future, bathed in tears, // And to your genius, this humble festive gift from me*” [31, с. 41].

Зазначимо, що В. Річ єдина з усіх перекладачів відхилилась від, здавалось би, очевидного рішення – використання лексеми *song* для відтворення Франкового співу. Для перекладачки зміст, поетична форма, еквілінеарність, стилістика оригіналу становлять нероздільну єдність, що не допускає жертви одного чинника заради збереження іншого. Глибоко вслухаючись в оригінальний текст, над перекладом якого вона працювала впродовж усього свого творчого життя, оперуючи величезним багажем фонових знань (бо, хоч і британка за походженням, з юних літ опанувавши українську мову, продовжувала вивчення не лише мови, а й української культури загалом), В. Річ безпомилково прочитує франкову ідею: “*цей cniv*” – його поезія, в якій він виливає все найсокровенніше, усю свою душу – він офірує на спільну справу – світле вільне завтра свого народу: “*So, then accept these words, verse swathed in sorrow, // Yet full of faith, bitter yet free, I bring it, // An earnest, washed in tears, of your bright morrow, // A bridal gift for your indwelling spirit*” [27, с. 68]. Із перекладу В. Річ цільовий читач зрозуміє, у чому полягала ідея Франкової непокори.

Концепт *НЕПОКОРА* об’єктивується у Франковому Пролозі, зокрема в останній терцині, ще і через лексему *віра*. Більшість перекладачів використовують словниковий відповідник *faith*, у семантиці якого домінують релігійні акценти [24 (т. 1), с. 908]. Таке трактування Франкової віри, який, як відомо, був далекий від релігії¹ не відповідає закладеній в оригіналі ідеї. Франко вірить передусім у людину праці, у силу духу, у право людини на свободу,

¹ Пролог написаний у 1905 р. Того ж року редакція часопису “Новий громадський голос” видала окремою брошурою працю Франка “Поема про сотворення світу”. Галицькі клерикали вважали цю працю настільки антирелігійною і небезпечною, що знищили весь наклад.

у світле прийдешне. Він дуже чітко декларує це у своїх творах, зокрема у поемі “Нове життя”: “Хоч порох чоловік, та вірю я в той порох. // Я твердо вірю в труд його могутий, // В ті мільйони невсипутих рук, // І твердо вірю в людський ум робучий // І в ясний день по ночі горя й мук. // В тій вірі й сам я свій маленький ручій // Посеред тих підгірських піль і лук. // Врівнобіж величним струям часу простую// І, роблячи свій пай, для загалу працюю” [26 (т. 1), с. 205]. Та і в тексті *Прологу* ця ідея прочитується експліцитно: “О ні! Не самі сльози і зітхання // Тобі судились! Вірю в силу духа // І в день воскресний твого повстання” [26 (5), с. 212]. Саме Франкова віра і надихає його на непокору всьому, що зазіхає на свободу людини. З-поміж усіх перекладачів лише А. Гнідь і К. Андрусишин та В. Кірконнел відходять від релігійно-забарвленого і пропонують гнучкіші варіанти *hopeful* “той що сподівається”, (К. Андрусишин та В. Кірконнел), *hope* “надія” (А. Гнідь), що у відповідному контексті дають читачеві простір для асоціацій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Когнітивний поворот у перекладознавстві привертає увагу до домінуючої ролі культурних чинників у перекладі. Під таким кутом зору переклад розглядається як міжкультурний діалог. Мета цього діалогу – ознайомити цільову аудиторію з концептосферою культури-джерела.

У художньому тексті концепт об’єктивується на різних мовних рівнях. Понятійне поле концепту, зокрема його ядро, відтворити цільовою мовою порівняно нескладно. Найбільше труднощів виникає в процесі реконструкції приядерної і периферійної зони, які охоплюють контекстуальну актуалізацію концепту та породжені контекстом когнітивні асоціації. Реконструкція авторської концептосфери, ословесненої у творах, вимагає від перекладача тонкого розуміння мовних і позамовних чинників, глибокого проникнення у макро- і мікроконтексти, прочитання вертикального контексту, вміння побачити, розкодувати алюзії до інших текстів. Як видно із дослідження, ні буквальний, ні описовий переклади не дають адекватних результатів, закриваючи перед англомовним читачем скарбницю української душі.

Перекладачеві варто розглядати оригінальний текст у його екзистенційному вимірі як явище культури, як відображення свідомості, як авторську рефлексію на оточуюче, аналізувати функції оригіналу у рідній літературній полісистемі. Отже, найближчою **перспективою** є проведення зіставного аналізу перекладів *Прологу* з огляду на їхню орієнтацію (на оригінал / на читача), а звідси – дослідження функцій перекладів (з урахуванням їхньої різночасовості) у цільовій літературній полісистемі.

Список використаної літератури

1. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2002. – 476 с.
2. Вежицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики. Москва: Языки славянской культуры, 2001. – 272 с.
3. Воробйова О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки // Вісн. Київ. лінгвіст. ун-ту. Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14. – № 2. – С. 53–64.
4. Голубенко Н. І. Засади концептуального аналізу в перекладознавстві // Наук. вісник Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Серія: “Філологічні науки” (мовознавство): [зб. наук. пр.] / [відп. ред. О.А. Бабелюк]. Дрогобич: Друк ПП “ПОСВІТ”, 2015. – Вип. 3. – С. 67–71.
5. Дзера О.В. Біблійна інтертекстуальність і переклад : англо-український контекст : монографія. Львів: Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2017. – 490 с.

6. Зорівчак Р. Іван Франко як перекладач і перекладознавець // *Всесвіт*, 2016. – № 7–8. – С. 247–257.
7. Карасик В. И. *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Москва : Гнозис, 2004. – 390 с.
8. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования // *Методологические проблемы когнитивной лингвистики: сб. науч. тр. / под ред. И. А. Стернина*. – Воронеж, 2001. – С. 75–80.
9. Косів Г. М. Поетичні твори Івана Франка в перекладах Віри Річ і Персівала Канді // *Вісник Львів. ун-ту. Серія філологічна*. – 2011. – Вип. 55. – С. 289–297.
10. Кубрякова Е. С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира // *Роль человеческого фактора в языке. Язык и картины мира*. – Москва, 1988. – С. 141–172.
11. Маслова В. А. *Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособ.* – Москва : Флинта, 2007. – 296 с.
12. Ніконова В. Г. Художній концепт: процедури реконструкції та моделювання (на матеріалі трагедії В. Шекспіра) // *Вісник Київ. нац. лінгвіст. ун-ту. Сер. Філологія*. – 2011. – Т. 14. – № 2. – С. 113–122.
13. Павличко Д. Поетичний вступ до поеми “Мойсей” Івана Франка / укладач Б. Якимович; вступ. сл. Т. Салиги; редкол.: І.Вакарчук (голова) та ін. – Львів, 2001. – 32 с.; портр. (Серія “Doctor Honoris Causa”).
14. Положин М. М. Про синкретичні теорії концепту // *Проблеми романо-германської філології: зб. наук. пр.* – Ужгород, 2006. – С. 5–21.
15. Попова З. Д., Стернин И. А. *Когнитивная лингвистика*. – Москва: АСТ, Восток-Запад, АСТ, 2007. – 315 с.
16. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. – Запоріжжя: Прем’єр, 2008. – 331 с.
17. Селіванова О. Концептуальний аналіз: данина моді, хвороба чи новий лінгвістичний етап? // *Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові: монографічне видання*. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
18. *Словник української мови: у 11 т. / редкол.: І.К. Білодід (голова) та ін.* – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
19. Слухай Н. В. Етноконцепти і міфологія східних слов’ян в аспекті лінгвокультурології. – Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2005. – 167 с.
20. Степанов Ю. С. *Концепты. Тонкая пленка цивилизации*. – Москва: Языки русской культуры, 2007. – 248 с.
21. Тихолоз Б. Від алегорії до символу: (Філософсько-поетичний тайнопис циклу Івана Франка “Excelsior!” // *Визвольний шлях*. – 2002. – № 11 (656). – С. 88–104.
22. Фесенко Т. А. *Перевод в зеркале когнитивной науки // С любовью к языку*. – Москва ; Воронеж, 2002. – С. 66–67.
23. Шевельов Ю. Другий “Заповіт” української літератури // *Вибрані праці: у 2 кн.* – Київ : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – Кн. II: Літературознавство / [упоряд. І. Дзюба]. – С. 222–246.
24. *The New shorter Oxford English Dictionary. On historical principles: in 2 vols. / [ed. by L. Brown]*. – Oxford: Clarendon Press, 1993. – Vols. 1–2. – 3801 p.

Список використаних джерел

25. *Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту / [пер. І. Огієнко]*. – Київ : Укр. Біблійне Товариство, 2002. – 1375 с.
26. Франко І. Я. *Зібрання творів: у 50 т. / редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.* – Київ : Наук. думка, 1976–1980. – Т. 1–25: Художні твори.

27. Франко І. Мойсей: поема / Franko I. Moses: Poem; [transl. by V. Rich]. – Львів: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2017. – 312 с. (українською та англійською мовами).
28. Franko I. Moses / [transl. by V. Semenyna; with a biographical sketch of Ivan Franko by S. Shumeiko]. – New York : United Ukrainian Organizations of the United States, 1938. – 83 p.
29. Franko I. Moses / [transl. by C. H. Andrusyshen & W. Kirkonnell] // The Ukrainian poets 1189–1962 / selected and transl. by C. H. Andrusyshen & W. Kirkonnell. – Toronto : Univ. of Toronto Press, 1963. – P. 223–246.
30. Franko I. Moses and Other Poems / [transl. by A. Hnidj]. – New York ; Atlanta ; Los Angeles ; Chicago : Vantage Press, 1987. – 146 p.
31. Franko I. Prologue / [transl. by M. Skrypnyk] // The Ukrainian Canadian. – 1986. – July- August. – P. 40–41.
32. Franko I. “Moses” and other selected poems / [transl. by R. Karpishka] Lviv; New York, 2016. – 143 p. [Manuscript].
33. Franko I. Moses (Prologue) / [transl. by M. Naydan] // A Hundred Years of Youth: A Bilingual Anthology of the 20th century Ukrainian Poetry. Сто років юності. Антологія української поезії ХХ ст. в англійських перекладах / упоряд. О. Лучук і М. Найдан. – Львів : Літопис, 2000. – P. 77–79.
34. Franko I. Moses / [transl. by B. Melnyk]. – Toronto ; Ontario, Canada, 2002. – 141 p.

References

1. Bieliakhova L. I. Obraznyi prostir amerykanskoj poezii: linhvokohnityvnyi aspekt: dys. ... d-ra filol. nauk: 10.02.04 / Kyiv. nats. linhvist. un-t. Kyiv, 2002. – 476 s.
2. Vezhbickaja A. Sopotavlenie kul'tur cherez posredstvo leksiki i pragmatiki. – Moskva : Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2001. – 272 s.
3. Vorobiova O. P. Kontseptolohiia v Ukraini: zdotuky, problemy, prorakhunky // Visn. Kyiv. linhvist. un-tu. Ser. Filolohiia. – 2011. – T. 14. – № 2. – S. 53–64.
4. Holubenko N. I. Zasady kontseptualnoho analizu v perekladoznavstvi // Nauk. visnyk Drohobyt'skoho derzh. ped. un-tu im. Ivana Franka. Serii: “Filolohichni nauky” (movo-znavstvo): [zb. nauk. pr.] / [vidp. red. O.A. Babeliuk]. – Drohobych : Druk PP. “POSVIT”, 2015. – Vyp. 3. – S. 67–71.
5. Dzera O.V. Bibliina intertekstualnist i pereklad : anhlo-ukrainskyi kontekst : monohrafiia. – Lviv : Lviv. nats un-t imeni Ivana Franka, 2017. – 490 s.
6. Zorivchak R. Ivan Franko yak perekladach i perekladoznavets // Vsesvit. – 2016. – № 7–8. – S. 247–257.
7. Karasik V. I. Jazykovej krug: lichnost', koncepty, diskurs. – Moskva : Gnozis, 2004. – 390 s.
8. Karasik V. I., Slyshkin G. G. Lingvokul'turnyj koncept kak edinica issledovanija // Metodologicheskie problemy kognitivnoj lingvistiki: sb. nauch. tr. / pod red. I. A. Sternina. – Voronezh, 2001. – S. 75–80.
9. Kosiv H. M. Poetychni tvory Ivana Franka v perekladakh Viry Rich i Persivala Kandi // Visnyk Lviv. un-tu. Serii filolohichna. – 2011. – Vyp. 55. – S. 289–297.
10. Kubrjakova E. S. Rol' slovoobrazovanija v formirovanii jazykovej kartiny mira // Rol' chelovecheskogo faktora v jazyke. Jazyk i kartiny mira. – Moskva, 1988. – С. 141–172.
11. Maslova V. A. Vvedenie v kognitivnuju lingvistiku: ucheb. posob. – Moskva: Flinta, 2007. – 296 s.
12. Nikonova V. H. Khudozhnii kontsept: protsedury rekonstruktsii ta modeliuvannia (na materialii trahedii V. Shekspira) // Visnyk Kyiv. nats. linhvist. un-tu. Ser. Filolohiia. – 2011. – T. 14. – № 2. – S. 113–122.
13. Pavlychko D. Poetychnyi vstup do poemy “Moisei” Ivana Franka / ukladach B. Yakymovych; vstup. sl. T. Salyhy; redkol.: I. Vakarchuk (holova) ta in. Lviv, 2001. – 32 s.; portr. (Serii “Doctor Honoris Causa”).

14. Poliuzhyn M. M. Pro synkretychni teorii kontseptu // Problemy romano-hermanskoï filolohii: zb. nauk. pr. – Uzhhorod, 2006. – S. 5–21.
15. Popova Z. D., Sternin I. A. Kognitivnaja lingvistika. – Moskva : AST, Vostok-Zapad, AST, 2007. – 315 s.
16. Prykhodko A. M. Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvniï paradyhmi linhvistyky. – Zaporizhzhia : Premier, 2008. – 331 s.
17. Selivanova O. Kontseptualnyi analiz: danyna modi, khvoroba chy novyi linhvistychnyi etap? // Svit svidomosti v movi. Myr soznanyia v yazyke: monohrafichne vydannia. – Cherkasy: Yu. Chabanenko, 2012. – 488 s.
18. Slovyk ukrainskoï movy: u 11 t. / redkol.: I.K. Bilodid (holova) ta in. – K. : Nauk. dumka, 1970–1980. – T. 1–11.
19. Slukhai N. V. Etnokontsepty i mifolohiia skhidnykh slovian v aspekti linhvokulturolohii. – Kyiv : VPTs “Kyiv. un-t”, 2005. – 167 s.
20. Stepanov Ju. S. Koncepty. Tonkaja plenka civilizacii. – Moskva: Jazyki russkoï kul’tury, 2007. – 248 s.
21. Tykholoz B. Vid alehorii do symvolu: (Filosofsko-poetychnyi tainopys tsyклу Ivana Franka “Excelsior!” // Vyzvolnyi shliakh. – 2002. – № 11 (656). – S. 88–104.
22. Fesenko T. A. Perevod v zerkale kognitivnoï nauki // S ljubov’ju k jazyku. – Moskva ; Voronezh, 2002. – S. 66–67.
23. Shevelov Yu. Druhyi “Zapovit” ukrainskoï literatury // Vybrani pratsi: u 2 kn. Kyiv: Vyd. dim “Kyievo-Mohylianska akademiia”, 2008. – Kn. II: Literaturoznavstvo / [uporiad. I. Dziuba]. – S. 222–246.
24. The New shorter Oxford English Dictionary. On historical principles: in 2 vols. / [ed. by L. Brown]. – Oxford : Clarendon Press, 1993. Vols. 1–2. – 3801 p.
25. Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho i Novoho Zapovitu / [per. I. Ohiienko]. – Kyiv : Ukr. Bibliine Tovarystvo, 2002. – 1375 s.
26. Franko I. Ya. Zibrannia tvoriv: u 50 t. / redkol.: Ye. P. Kyrlyuk (holova) ta in. – Kyiv : Nauk. dumka, 1976–1980. – T. 1–25: Khudozhni tvory.
27. Franko I. Moisei: poema / Franko I. Moses: Poem; [transl. by V. Rich]. – Lviv : Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka, 2017. – 312 s. (ukrainskoïu ta anhliiskoiu movamy).
28. Franko I. Moses / [transl. by V. Semenyna; with a biographical sketch of Ivan Franko by S. Shumeyko]. – New York : United Ukrainian Organizations of the United States, 1938. – 83 p.
29. Franko I. Moses / [transl. by C. H. Andrusyshen & W. Kirkonnell] // The Ukrainian poets 1189–1962 / selected and transl. by C. H. Andrusyshen & W. Kirkonnell. – Toronto : Univ. of Toronto Press, 1963. – P. 223–246.
30. Franko I. Moses and Other Poems / [transl. by A. Hnidj]. New York ; Atlanta ; Los Angeles ; Chicago : Vantage Press, 1987. – 146 p.
31. Franko I. Prologue / [transl. by M. Skrypnyk] // The Ukrainian Canadian. – 1986. – July-August. – P. 40–41.
32. Franko I. “Moses” and other selected poems / [transl. by R. Karpishka]. – Lviv ; New York, 2016. – 143 p. [Manuscript].
33. Franko I. Moses (Prologue) / [transl. by M. Naydan] // A Hundred Years of Youth: A Bilingual Anthology of the 20th century Ukrainian Poetry. Sto rokov yunosti. Antolohiia ukrainskoï poezii XX st. v anhlo-movnykh perekladakh / uporiad. O. Luchuk i M. Naidan. – Lviv : Litopys, 2000. – P. 77–79.
34. Franko I. Moses / [transl. by B. Melnyk]. – Toronto ; Ontario, Canada, 2002. – 141 p.

**RECONSTRUCTION OF THE CONCEPT “INSUBMISSIVENESS”
FROM THE PROLOGUE TO IVAN FRANKO’S NARRATIVE POEM “MOSES”
IN ANGLOPHONE TRANSLATIONS**

Olha Hrabovetska

*Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska St., Lviv, Ukraine, 79000
olhahrabovetska@gmail.com*

A cognitive turn in Translation Studies foregrounds significant cultural factors involved in the translation procedure. From this perspective, translation is viewed as an intercultural dialogue. Consequently, the aim of a translator is to introduce the source conceptual sphere to a target reader. The concept is a key notion of Cognitive Linguistics. As a culturally specific, multidimensional mental unity it reflects the human experience and vision of the world. The concept combines linguistic and extralinguistic knowledge.

Franko’s conceptual sphere as a symbiosis of the universal, national and individual combines such concepts as *HOPE, FAITH, LIFE, GRIEF, DEATH, MAN, WOMAN, HAPPINESS, LOVE, SPIRIT, REVOLT, STRUGGLE, INSUBMISSIVENESS, RESISTANCE*. Their individual interpretations in Franko’s literary works demonstrate certain convergent features of different cultures. On the other hand, translation as a secondary interpretation of concepts shows divergent cultural implications in each particular case.

The paper attempts to research *whether* and *how* the concept *НЕПОКОРА/ INSUBMISSIVENESS* from the *Prologue* to Ivan Franko’s narrative poem “Moses” is reconstructed in its eight Anglophone translations by V. Semenyna (1938), V. Rich (1956, 1973, 2006, 2016), C. H. Andrusyshen & W. Kirkonnell (1963), M. Skrypnyk (1983), A. Hnidj (1987), M. Naydan (2000), B. Melnyk (2002), R. Karpishka (2006, 2016).

The article discusses the concept *НЕПОКОРА/ INSUBMISSIVENESS* objectivized on the syntactic and lexical levels. The researcher pursues a multi-tiered task: to outline the notional field and a circumnuclear zone of the aforementioned concept, to analyse the cognitive associations triggered by the key concept verbalizers and to contrast multiple translators’ reverbalizations of the concept’s structural parts. The research shows that neither the loan method nor the descriptive approach guarantee an adequate reconstruction of the concept in translation.

The research is held in the framework of Descriptive Translation Studies. The results of the analysis appear relevant for both General and Applied Theory of Translation.

Keywords: concept, objectivization, verbalizer, reconstruction, translation, adequacy, target culture.